مجله اقتصادی - ماهنامه بررسی مسائل و سیاستهای اقتصادی
شماره‌های ۸۱ و ۸۲، مرداد و شهریور ۱۳۸۷، صفحات ۳۹-۵

عملکرد صادرات غیر نفتی استان فارس طی سالهای ۱۳۸۵ - ۱۳۷۸

الیزابت سلطانی شیرازی* و شیدا خیراندیش**

توسعه صادرات غیرنفتی و رهایی از اقتصاد تک محصولی از اهداف نظام جمهوری اسلامی ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی بوده است زیرا نوسانهای زیاد قیمت نفت خام و درآمدهای حاصل از آن سبب شده تا درآمدهای ارزی کسب شده از این راه همواره دستخوش مشکلات و ناهمواریهای فراوانی شود. یکی از روشهای کسب درآمد ارزی، افزایش صادرات غیرنفتی است که در بسیاری از کشورها این روش کارایی خود را در عرصه‌های مختلف اقتصادی به اثبات رسانده و سبب افزایش کمیت و کیفیت تولیدات داخلی و در پی آن افزایش اشتغال و درآمد سرانه می‌شود. در اقتصادهای منطقه‌ای و استانی نیز صادرات غیرنفتی و درآمدهای ارزی حاصل از آن بر افزایش درآمد، ایجاد اشتغال، افزایش کارایی و ایجاد ارزش افزوده بیشتر تأثیر زیادی دارد.

مجموع صادرات غیرنفتی استان فارس طی سالهای ۱۳۸۵-۱۳۷۸ معادل ۱۷۷۸ میلیون دلار بوده که از این مقدار ۳۳ درصد به بخش کشاورزی، ۳۵ درصد به بخش صنعت، ۲۸ درصد به بخش فرش و صنایع دستی و چهار درصد به بخش معدن اختصاص داشته است.

در سال ۱۳۸۵، ۲۳/۲ درصد از ارزش کل صادرات غیرنفتی فارس از طریق گمرک فارس و باقیمانده (۷۶/۸ درصد سهم ارزشی) از طریق سایر گمرکات به خارج از کشور صادر شده است.

واژه‌های کلیدی: صادرات غیرنفتی، بخش کشاورزی، بخش صنعت، بخش معدن، بخش فرش و صنایع دستی، گمرک فارس.

۱. مقدمه

صادرات فعالیتی بسیار پیچیده و دارای ظرفیتهای خاص خویش است و توسعه صادرات تلاشی است برای فروش بیشتر کالاها و خدمات به خریداران خارجی که علاوه بر جلب رضایت مصرف‌کنندگان

* کارشناس ارشد اقتصاد و کارشناس مطالعات اقتصادی سازمان امور اقتصادی و دارایی استان فارس

** کارشناس ارشد اقتصاد و کارشناس مطالعات اقتصادی سازمان امور اقتصادی و دارایی استان فارس

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

خارجی نسبت به کیفیت، قیمت، شرایط عرضه و بازاررسانی خدمات پس از فروش، در نظر گرفتن رویارویی با رقبای سرسخت نیز در آن خصوص مهم است و در این صورت است که می‌توان ظرفیتهای بدون استفاده را به کار گرفت. همچنین صادرات یک فعالیت بین‌بخشی است و ثمره فعالیتهای تمامی بخشهای اقتصادی، دولتی و خصوصی را در خود به ظهور می‌رساند.

یکی از اهداف مهمی که در طرحهای سامان‌دهی اقتصادی و قانون برنامه‌های توسعه، به طور جدی به آن پرداخته شده، توسعه صادرات غیرنفتی و کاستن از میزان وابستگی به درآمدهای حاصل از صدور نفت خام است. با توجه به توانمندیهای گسترده و امکانات بالقوه و بالفعل اقتصادی موجود در استان فارس، می‌توان زمینه کاهش اتکاء به صادرات نفتی و کمک به توسعه صادرات غیرنفتی در کشور را به نحو مناسبی فراهم کرد. صادرات و تجارت خارجی در استان فارس دارای سابقه طولانی بوده به طوری که مجموعه عواملی نظیر موقعیت جغرافیایی منطقه، فراوانی تولیدات کشاورزی، فرش و صنایع دستی، دارا بودن ذخایر غنی سنگها و مواد معدنی، صنایع سبک و سنگین نیمه پیشرفته و پیشرفته مانند صنایع پتروشیمی، صنایع الکترونیک که دارای قابلیتهای بالقوه‌ای در صادرات محصولات و مواد مختلف است و نزدیکی این استان به آبهای خلیج فارس و همسایگی با استانهای مرزی هرمزگان، بوشهر و نیز نزدیکی به استانهای خوزستان، سیستان و بلوچستان و اصفهان، می‌تواند سبب اختصاص سهم بزرگی از صادرات غیرنفتی و گردش چرخه بزرگ اقتصادی در استان شود.

محوریت کشاورزی استان فارس، وجود کالاهای صنعتی و قطعات و ابزار ساخته شده در صنایع به ویژه صنایع الکترونیک و محصولات استخراج شده از صنایع پتروشیمی، هر کدام در سطح بین‌المللی دارای جایگاهی خاص بوده و موجب ایجاد مزیت نسبی در خصوص این کالاها شده است. وجود این مزیتها از طریق ارزش افزوده بیشتر، کاهش هزینه‌ها و بالا بردن کیفیت و رقابت‌پذیری بالاتر قابل توجه است.

توسعه صادرات نیازمند فعالیتهای تمامی دست‌اندرکاران اقتصادی کشور و استان فارس (سیاست‌گذاران سیاستهای پولی، اعتباری، ارزی و سیاستهای تولیدی، تجاری، زیرساختی و خدماتی) و فعالیتهای بخش دولتی و خصوصی است. در این نوشتار با توجه به موارد یادشده و اهمیت صادرات غیرنفتی در سطح اقتصاد کلان کشوری و استانی و بر اساس آمار و اطلاعات موجود در دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۷۸، صادرات غیرنفتی در استان فارس مورد بررسی قرار گرفته تا ضمن ارائه تصویر گویاتری از اقلام عمده صادراتی استان، نوسانها و نقاط قوت و ضعف آن شناخته شود.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

۲. صادرات غیرنفتی استان فارس

در سال ۱۳۸۵، معادل ۵۳۲۲۷۹ تن کالاهای غیرنفتی استان به ارزش ۲۵۷/۷ میلیون دلار از طریق گمرکات کل کشور به خارج صادر شده است که مقایسه آن با ارقام مشابه در سال ۱۳۸۴، نشان‌دهنده ۲۹ درصد کاهش در ارزش کالاهای صادراتی و ۲۷/۷ درصد کاهش در وزن کالاهای صادر شده است.

مطابق جدول (۱) درآمد ارزی حاصل از صادرات کالاهای غیرنفتی استان فارس طی سالهای ۱۳۸۵- ۱۳۷۸، در مجموع معادل ۱۷۷۸ میلیون دلار بوده که طی این سالها در مجموع ۵۸۱۲۹۷۶ تن کالای غیرنفتی صادر شده است. طی این دوره صادرات غیرنفتی استان فارس به طور متوسط چهار درصد رشد داشته و مقایسه موردی دو سال ۱۳۸۵ و ۱۳۷۸، ۱/۴ برابر شدن ارزش صادرات غیرنفتی سال ۱۳۸۵ نسبت به سال ۱۳۷۸ را نشان می‌دهد.

جدول ۱. میزان صادرات انواع کالاهای غیرنفتی استان فارس
طی سالهای ۱۳۸۵- ۱۳۷۸ (تن/میلیون دلار)

سال	وزن	ارزش	درصد تغییرات	
			وزن	ارزش
۱۳۷۸	۱۷۳۸۴۰۹	۱۹۰/۳	-	-
۱۳۷۹	۷۱۹۹۴۰	۱۵۸/۲	-۵۸	-۱۷
۱۳۸۰	۹۶۵۰۴۹	۱۷۶/۸	۳۴	۱۲
۱۳۸۱	۵۲۹۵۰۳	۱۹۵	-۴۵	۱۰
۱۳۸۲	۵۰۲۱۹۱	۲۰۶/۴	-۵	۶
۱۳۸۳	۸۸۵۱۲۱	۲۳۰	۷۶/۳	-۱۱/۴
۱۳۸۴	۷۳۷۰۸۵	۳۶۳/۸	-۱۶/۷	۵۸
۱۳۸۵	۵۳۲۲۷۹	۲۵۷/۷	-۲۷/۷	-۲۹

مأخذ: سازمان بازرگانی استان فارس

متوسط قیمت کالاهای صادراتی طی دوره یادشده، ۳۱۶/۱ دلار در هر تن است. متوسط قیمت کالاهای صادراتی در سال ۱۳۸۵، معادل ۴۸۴/۱ دلار در هر تن بوده که در مقایسه با رقم مشابه در سال قبل دو درصد کاهش یافته است (جدول ۲). دلیل این کاهش، اعمال بخشی از ممنوعیتها بر روی برخی از کالاهای کشاورزی و خوراکی توسط دولت برای تأمین تقاضای داخلی است. مقایسه موردی قیمت متوسط هر تن کالاهای صادراتی در سالهای ۱۳۸۵ و ۱۳۷۸، ۴/۴ برابر شدن متوسط قیمت کالاهای

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

صادراتی استان را نشان می‌دهد و دلیل آن افزایش قیمت تمام شده، رشد هزینه‌های تولید و بالا رفتن تورم طی سالهای اخیر است.

جدول ۲. متوسط قیمت کالاهای صادراتی غیرنفتی استان فارس طی سالهای ۱۳۸۵- ۱۳۷۸ (دلار/تن)

سال / شرح	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵
متوسط قیمت کالاهای صادراتی	۱۰۹/۴	۲۱۹/۷	۱۸۳/۲	۳۶۸/۲	۴۱۱	۲۵۹/۸	۴۹۳/۵	۴۸۴/۱
درصد تغییرات	-	۲ برابر	-۱۶/۶	۲ برابر	۱۱/۶	-۳۶/۷	۸۹/۹	-۲

مأخذ: نتایج تحقیق

نمودار ۱. روند صادرات غیرنفتی استان فارس (میلیون دلار)

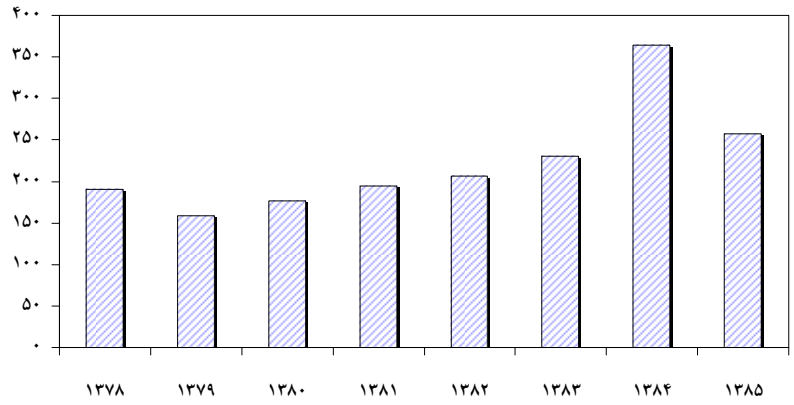

۱-۲. عملکرد صادرات غیرنفتی استان در مقایسه با کشور

میزان صادرات غیرنفتی کل کشور در سال ۱۳۸۵ معادل ۳۳۷۶۰/۲ هزار تن و به ارزش ۱۵۰۲۹ میلیون دلار بوده که در مقایسه با ارقام مشابه در سال ۱۳۸۴، به لحاظ وزنی و ارزشی به ترتیب ۵۵/۲ درصد و ۴۳/۲ درصد افزایش داشته که از رقم ارزشی یادشده ۴۵/۲ میلیون دلار از محل تجارت چمدانی و ۳۸۸/۳ میلیون دلار از بازارچه‌های مرزی کالا صادر شده است. بنابراین در کل، ارزش صادرات گمرکات کل کشور در این سال ۱۴۵۹۵/۵ میلیون دلار بوده است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

کل صادرات غیرنفتی استان فارس در سال ۱۳۸۵ از نظر وزنی و ارزشی به ترتیب معادل ۵۳۲ هزار تن و ۲۵۷/۷ میلیون دلار بوده که سهم آن از صادرات کل کشور به ترتیب ۱/۵ و ۱/۷ درصد است که این ارقام در حد ناچیزی است. (جدول ۳)

مجموع درآمد ارزی حاصل از صادرات غیرنفتی کشور طی سالهای ۱۳۸۵- ۱۳۷۸ معادل ۵۴۳۵۹ میلیون دلار بوده در حالی که استان فارس با مجموع صادرات ۱۷۷۸/۹ میلیون دلار طی این سالها حدود ۳/۲ درصد از سهم صادرات غیرنفتی کشور را از آن خود کرده است. در سال ۱۳۷۸ سهم صادرات غیرنفتی استان از کل کشور از نظر وزنی و ارزشی به ترتیب ۹/۸ و ۵/۴ درصد است که از مقایسه با ارقام مشابه در سال ۱۳۸۵، شاهد کاهش چشمگیر سهم استان از صادرات کل کشور هستیم.

متوسط قیمت هر تن کالاهای صادراتی سال ۱۳۸۵ در کشور معادل ۴۴۵/۱ دلار در هر تن بوده که این رقم در مورد استان فارس ۴۸۴/۳ دلار است و نیز سهم وزنی و ارزشی صادرات استان از کل کشور در سال ۱۳۸۵ نسبت به سال قبل به ترتیب، ۵۶ و ۵۰ درصد کاهش یافته است.

در مجموع، صادرات غیرنفتی کشور طی دوره ۱۳۸۵-۱۳۷۸ روندی صعودی داشته که این روند در مورد استان فارس تا سال ۱۳۸۴ مشابه است و در این سال ارقام وزنی و ارزشی غیرنفتی استان شاهد رشد چشمگیری بوده است. دلیل آن وارد کردن مقداری از میعانات پارس جنوبی در ارقام صادرات غیرنفتی استان می‌باشد. سپس این روند در سال ۱۳۸۵ کاهش یافته و دلیل آن اعمال بخشی از ممنوعیتها برای صادرات کالاها به ویژه در بخش کشاورزی است که سبب متضرر شدن کشاورزان و کاهش میزان کشت و تولید محصولات کشاورزی شده است.

سهم استان از صادرات غیرنفتی کشور طی سالهای مورد بررسی چندان درخور توجه نبوده که این امر با توجه به سهم جمعیت و ارزش افزوده استان در کشور، نبودِ تحرک کافی در میان تولیدکنندگان و صادرکنندگان استان را نشان می‌دهد.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

نمودار ۲. سهم صادرات غیرنفتی استان از کل کشور (میلیون دلار)

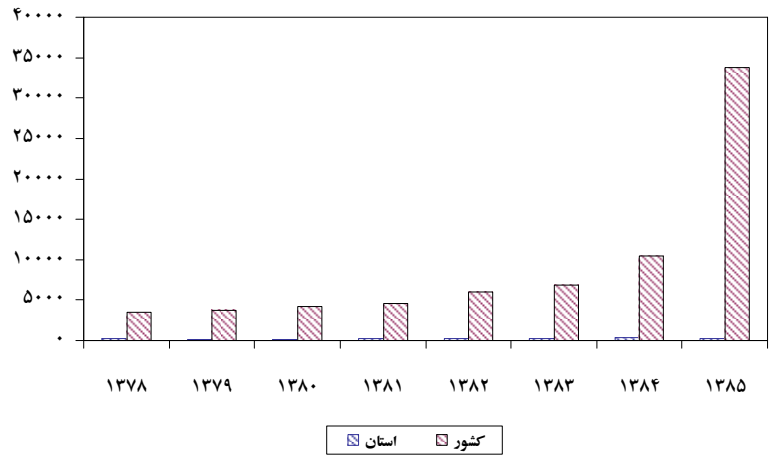

جدول ۳. سهم صادرات استان فارس از کشور طی سالهای ۱۳۸۵- ۱۳۷۸

(هزار تن/ میلیون دلار)

سال	کشور		استان		سهم استان از کل کشور (درصد)	
	وزن	ارزش	وزن	ارزش	وزن	ارزش
۱۳۷۸	۱۷۵۶۸	۳۵۰۰	۱۷۳۸	۱۹۰	۹/۸	۵/۴
۱۳۷۹	۱۴۲۸۱	۳۷۰۰	۷۱۹	۱۵۹	۵	۴/۲
۱۳۸۰	۱۶۲۱۱	۴۲۰۹	۹۶۵	۱۷۷	۶	۴/۲
۱۳۸۱	۱۳۳۶۱	۴۶۰۸	۵۲۹	۱۹۵	۴	۴/۲
۱۳۸۲	۱۵۴۶۷	۵۹۷۲	۵۰۲	۲۰۶/۴	۳/۲	۳/۴
۱۳۸۳	۱۸۰۷۷	۶۸۴۷	۸۸۵	۲۳۰	۴/۹	۳/۴
۱۳۸۴	۲۱۷۴۴	۱۰۴۹۴	۷۳۷	۳۶۳/۸	۳/۴	۳/۴
۱۳۸۵	۳۳۷۶۰/۲	۱۵۰۲۹	۵۳۲	۲۵۷/۷	۱/۵	۱/۷

مأخذ: سازمان بازرگانی استان فارس

۲-۲. کشورهای مقصد صادراتی

جدول (۴) بزرگترین کشورهای مقصد صادراتی استان فارس در سال ۱۳۸۵ را نشان می‌دهد. بررسی میزان فعلی روند صادرات غیرنفتی فارس در بین ۱۰ کشور که مقصد کالاهای صادراتی استان هستند

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

بیان کننده این مطلب است که امارات متحده عربی حائز مقام اول است. در سال ۱۳۸۵ از نظر وزنی و ارزشی به ترتیب معادل ۱۰۲/۶ میلیون دلار و ۲۴۱۱۳۹ تن کالا به امارات صادر شده که سهم آن از کل صادرات غیرنفتی فارس به کشورهای عمده (مطابق جدول ۴) معادل ۵۲ درصد از ارزش و ۵۴ درصد از وزن کل است. پس از آن کشور آلمان در رتبه دوم قرار دارد (۱۷/۳ میلیون دلار و ۳۶۲۳ تن) به نحوی که سهم وزنی و ارزشی این کشور ۰/۷ و ۹/۱ درصد از کل کشورهای مقصد صادرات است.

در سال ۱۳۸۵ جمع کل کالاهای صادر شده به این کشورها از طریق گمرک فارس، ۱۸۹/۸ میلیون دلار بوده که سهم آن معادل ۷۳/۶ درصد از رقم کل صادرات غیرنفتی استان فارس است (جدول ۱) و باقیمانده یعنی ۲۶/۴ درصد، رقم ناچیز صادرات به دیگر کشورها می‌باشد که در فهرست ۱۰ کشور یاد شده ذکر نشده است. از نظر وزنی نیز صادرات صورت گرفته به این کشورها سهمی معادل ۸۷/۲ درصد از وزن کل صادرات غیرنفتی (۵۳۲۲۷۹ تن) را به خود اختصاص داده است.

جدول ۴. بزرگترین کشورهای مقصد صادراتی برای کالاهای استان فارس در سال ۱۳۸۵

(میلیون ریال/تن)

ردیف	نام کشور	سال ۱۳۸۵		سهم از کل صادرات استان (درصد)	
		ارزش	وزن	ارزش	وزن
۱	امارات متحده عربی	۱۰۲۶۰۹۳۶۸	۲۴۱۱۳۹	۳۹/۸	۴۵/۳
۲	آلمان	۱۷۳۴۷۹۹۵	۳۶۲۳	۶/۷	۰/۷
۳	هند	۱۲۲۶۶۲۳۳	۱۷۰۰۰	۴/۷	۳/۲
۴	عراق	۱۲۱۱۵۳۳۲	۳۸۵۵۶	۴/۷	۷/۲
۵	پاکستان	۱۱۶۵۹۵۱۵	۲۷۹۱۷	۴/۵	۵/۳
۶	چین	۱۰۳۱۸۹۱۳	۱۱۰۲۸۹	۴	۲۰/۷
۷	ویتنام	۱۰۰۵۴۸۴۷	۳۱۶۸	۳/۹	۰/۶
۸	قطر	۸۳۴۳۹۷۷	۱۶۱۰۳	۳/۲	۳
۹	سوئیس	۴۶۹۳۳۳۰	۲۱۸	۱/۸	۰/۰۴
۱۰	بحرین	۴۶۵۹۴۶	۶۶۰۳	۱/۸	۱/۲
	جمع	۱۸۹۸۷۵۴۵۶	۴۶۴۶۱۶	۷۲/۳	۸۷/۲

مأخذ: سازمان بازرگانی استان فارس

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

۳-۲. عملکرد بخش کشاورزی

با توجه به تنوع، گستردگی و اهمیت فعالیتهای بخش کشاورزی و زیرساختهای آن در اقتصاد استان و نیز افزایش سهم محصولات کشاورزی در ترکیب گروههای مواد غذایی، توسعه صادرات این محصولات تأثیر مهمی در اوضاع اقتصادی استان خواهد داشت.

ارزش کل صادرات محصولات کشاورزی در سال ۱۳۸۵ (۹۲/۲ میلیون دلار)، ۲/۵ برابر ارزش مشابه در سال ۱۳۷۸ بوده و طی سالهای مورد بررسی ارزش صادراتی این محصولات روندی نزولی - صعودی را طی کرده است. بالاترین رقم ارزش صادرات محصولات کشاورزی با ۷۸ درصد رشد (معادل ۱۸۰۹۶۰ میلیون دلار) به سال ۱۳۸۴ اختصاص داشته و متوسط نرخ رشد صادرات محصولات کشاورزی در طول دوره مورد بررسی ۱۸ درصد است. (جدول ۵)

طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۷۸ از مجموع کل صادرات غیرنفتی با ارزش ۱۷۷۸/۲ میلیون دلار در استان فارس، ۵۷۸/۳ میلیون دلار به صادرات محصولات کشاورزی اختصاص داشته که این رقم سهمی معادل ۳۲ درصد است. (جدول ۶)

جدول ۵. صادرات کالاهای غیرنفتی بخش کشاورزی در استان فارس طی سالهای ۱۳۸۵- ۱۳۷۸

(تن/میلیون دلار)

شرح / سال		۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	جمع
وزن		۱۱۲۵۷۰	۲۰۳۹۹۳	۲۳۱۶۱۴	۲۲۱۷۲۴	۱۸۳۷۳۴	۱۵۴۲۸۹	۱۸۰۶۹۰	۱۶۱۴۸۳	۱۴۵۰۰۹۷
ارزش		۳۷/۴	۴۶/۷	۶۸	۶۶/۸	۵۷/۲	۷۲	۱۳۸	۹۲/۲	۵۷۸/۳
درصد تغییرات	وزن	-	۸۱	۱۳	-۴	-۱۷	-۱۶	۱۷	-۱۰	-
	ارزش	-	۲۵	۴۶	-۲	-۱۴	۲۶	۷۸	-۳۳	-

مأخذ: سازمان بازرگانی استان فارس

متوسط قیمت تمام شده محصولات کشاورزی در سال ۱۳۸۵ معادل ۵۷۱ دلار در هر تن است که در مقایسه با سال ۱۳۷۸ این رقم ۱/۷ برابر شده است. از مجموع صادرات غیرنفتی استان فارس در سال ۱۳۸۵، ۳۵/۸ درصد (معادل ۹۲/۲ میلیون دلار) به محصولات کشاورزی اختصاص داشته که این سهم در مقایسه با سال ۱۳۷۸، ۸۳ درصد رشد داشته است و به طور متوسط سهم صادرات محصولات کشاورزی استان نسبت به مجموع صادرات غیر نفتی، ۳۱/۴ درصد می‌باشد.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

جدول ۶. نسبت صادرات محصولات کشاورزی به مجموع صادرات غیرنفتی استان فارس طی سالهای ۱۳۸۵-۱۳۷۸

(میلیون دلار)

سال	مجموع صادرات غیرنفتی استان	صادرات بخش کشاورزی	سهم صادرات محصولات کشاورزی به مجموع صادرات استان (درصد)
۱۳۷۸	۱۹۰/۳	۳۷/۴	۱۹/۶
۱۳۷۹	۱۵۸/۲	۴۶/۷	۲۹/۵
۱۳۸۰	۱۷۶/۸	۶۸	۳۸/۵
۱۳۸۱	۱۹۵	۶۶/۸	۳۴/۲
۱۳۸۲	۲۰۶/۴	۵۷/۲	۲۷/۷
۱۳۸۳	۲۳۰	۷۲	۳۱/۳
۱۳۸۴	۳۶۳/۸	۱۲۸	۳۵/۲
۱۳۸۵	۲۵۷/۷	۹۲/۲	۳۵/۸

مأخذ: سازمان بازرگانی استان فارس

کاهش صادرات محصولات کشاورزی در سال ۱۳۸۵ به ممنوعیت صدور بخشی از محصولات کشاورزی نظیر حبوبات برمی‌گردد و دلیل آن نیز جلوگیری از آسیب رسیدن به میزان مصرف بازار داخلی، شیوع بیماری وبا در سال ۱۳۸۵ در سطح استان، کاهش بازار خرید محصولات کشاورزی و در پی آن متضرر شدن کشاورزان و کاهش کشت و تولید این محصولات بوده است. از جمله دلایل رشد نزولی در سالهای قبل، وجود خشکسالی و کاهش میزان نزولات آسمانی می‌باشد.

در ادامه چند محصول مهم صادراتی در بخش کشاورزی استان، معرفی و وضع صادرات این محصولات بررسی می‌شود.

نمودار ۳. روند صادرات کالاهای بخش کشاورزی

(میلیون دلار)

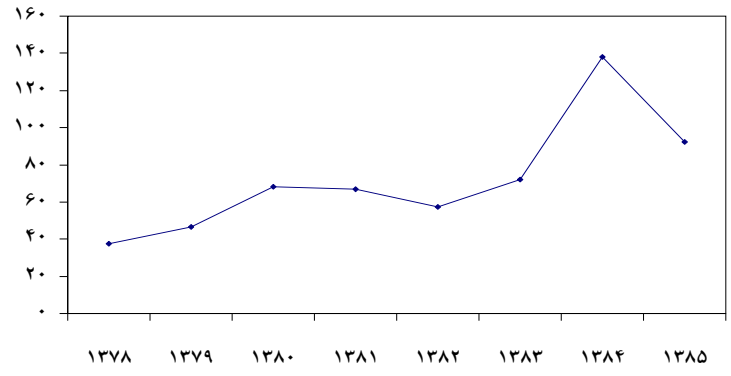

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

نمودار ۴. نسبت صادرات محصولات کشاورزی به مجموع صادرات غیرنفتی فارس

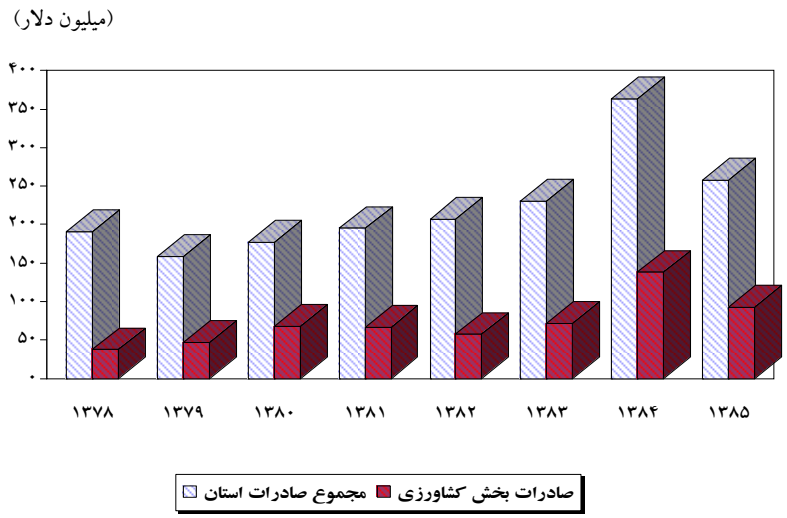

الف - صادرات خرما

شرایط مناسب آب و هوایی و اقلیمی استان فارس، پرورش و رشد خرما با کیفیت مطلوب را امکان‌پذیر کرده است. دسترسی به آبهای بین‌المللی جنوب کشور و نزدیکی به بازارهای قابل نفوذ نظیر کشورهای حاشیه‌ای خلیج فارس، خرما را به یک محصول مزیت‌دار برای صادرات استان تبدیل کرده است.

در مجموع طی سالهای ۱۳۸۵-۱۳۷۸ میزان ۲۰۳۵۴۲ تن خرما به ارزش ۵۷/۶ میلیون دلار از طریق استان فارس صادر شده و روند ارزش صادرات خرما به صورت صعودی - نزولی - صعودی است که افت آن مربوط به سال ۱۳۸۳ است. متوسط قیمت صادرات خرما طی دوره مورد بررسی ۲۸۵ دلار به ازای هر تن است و مقایسه موردی دو سال ۱۳۸۵ و ۱۳۷۸ یک رشد ۲۹ درصدی در ارزش صادرات خرمای استان را رقم می‌زند. سالهای ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵ سالهای خوبی برای صادرات خرمای فارس بوده و همان‌طورکه در جدول (۷) نشان داده شده، ارزش صادرات خرما در سال ۱۳۸۵ نسبت به سال پیش از آن ۴۴ درصد افزایش داشته است.

علت کاهش صادرات خرما در سال ۱۳۸۳ خرید تضمینی توسط دولت و نگهداری آن بوده است. به علت وجود انبارهای نامناسب برای نگهداری این محصول، کیفیت آن پایین آمده به نحوی که این محصول به شکل صنعتی و نه لوکس صادر می‌شده و این امر سبب کاهش قیمت صادراتی این محصول شده است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

موانع و تهدیدهای موجود برای صادرات این محصول و ارزآوری آن به این شرح است: نامناسب بودن ساختار نخلهای کاشته شده، کمی اعتبار برای خرید پاجوش‌های مناسب، طولانی بودن و کمبود اعتبار بخش تحقیقات خرما، محدودیت حضور در نمایشگاههای بین‌المللی، اعمال روشهای سنتی و استفاده نکردن از شیوه‌های نوین علمی در بسته‌بندی و فرآوری این محصول، بالا بودن هزینه اخذ نشان استاندارد، به کارنگرفتن سیستم بهداشتی و ایمنی غذایی در مراحل خرید، نبودِ امکانات مناسب تبلیغاتی برای شناساندن خرمای فارس در بازارهای بین‌المللی و نظایر آن .

جدول ۷. صادرات خرما در استان فارس طی سالهای ۱۳۸۵-۱۳۷۸ و نوسانهای آن

(تن/میلیون دلار)

سال	خرما		درصد تغییرات	
	وزن	ارزش	وزن	ارزش
۱۳۷۸	۲۶۱۹	۰/۵	–	–
۱۳۷۹	۲۸۹۳۰	۵/۹	۱۱برابر	۱۲برابر
۱۳۸۰	۳۸۰۳۱	۷	۳۲	۱۸
۱۳۸۱	۳۲۴۴۹	۶/۴	-۱۵	-۸/۵
۱۳۸۲	۳۳۲۴۳	۸/۸	۲/۴	۳۷/۵
۱۳۸۳	۲۰۹۹۸	۶/۴	-۳۷	-۲۷
۱۳۸۴	۲۳۵۶۴	۹/۲	۱۲	۴۴
۱۳۸۵	۲۳۷۰۸	۱۳/۴	۰/۶	۴۴
جمع	۲۰۳۵۴۲	۵۷/۶	–	–

مأخذ: سازمان بازرگانی استان فارس

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

نمودار ۵. روند صادرات خرما در استان فارس

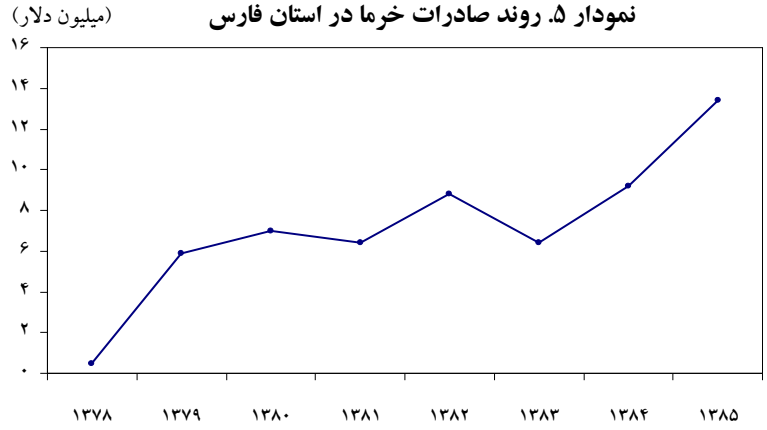

ب- صادرات انجیر

انجیر از محصولاتی است که تولید آن جزء مزیتهای استان فارس است و از بابت این محصول مقام اول در کشور به این استان اختصاص دارد. جدول (۸) وضع صادرات انجیر از استان فارس را طی سالهای ۱۳۸۵- ۱۳۷۸ نشان می‌دهد. در این دوره در مجموع ۳۶۰۵۱ تن انجیر به ارزش ۴۱/۸ میلیون دلار از طریق استان فارس صادر شده است.

صادرات انجیر در سال ۱۳۸۵ معادل ۵۵۱۴ تن بوده که نسبت به ابتدای دوره (۲۴۹ تن)، ۲۲ برابر شده است. ارزش این میزان صادرات در سال ۱۳۸۵، معادل ۱۴/۶ میلیون دلار است که نسبت به سال ۱۳۷۸ افزایش چشمگیری را نشان می‌دهد و ۱۴/۶ برابر شده است. در طی دوره با روندی افزایشی در صادرات انجیر روبرو هستیم و فقط در سالهای ۱۳۸۰ و ۱۳۸۳ کاهش صادرات آن تجربه شده است.

دلیل رکود صادرات انجیر در سال ۱۳۸۰ وجود بارانهای سیل‌آسا بوده است که موجب خراب شدن محصول و کاهش برداشت آن شده و به دنبال این حوادث، تولیدات صنایع غذایی استان فارس کاهش یافته است.

متوسط قیمت انجیر طی سالهای این دوره ۱۱۵۹ دلار به ازای هر تن است. این رقم در سال ۱۳۸۵ به حداکثر مقدار خود یعنی ۲۶۴۸ دلار برای هر تن رسیده و در سال ۱۳۷۸ حداقل قیمت، ۴۰۲ دلار به ازای هر تن بوده است. به عبارت دیگر قیمت این محصول در این دوره رشد قابل توجهی داشته و حدود ۶/۶ برابر شده است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

درآمد ارزی حاصل از صادرات انجیر در استان فارس به طور متوسط در هر سال ۵/۲ میلیون دلار بوده است. در مقایسه با متوسط درآمد سالیانه حاصل از صادرات محصولات کشاورزی استان که معادل ۷۲/۲ میلیون دلار بوده است، می‌توان گفت صادرات انجیر سالیانه هفت درصد از کل ارزش صادرات محصولات کشاورزی استان را در برمی‌گیرد. مشکلات صادرات انجیر را می‌توان در بسته‌بندی نامناسب و ناتوانی در یافتن بازارهای جدید خلاصه کرد. متأسفانه انجیر صادراتی کشور ما پس از صادرات، در کشور مقصد به صورت لوکس بسته‌بندی شده و ارزآوری بالایی را نصیب آن کشور می‌کند.

جدول ۸. صادرات انجیر در استان فارس طی سالهای ۱۳۸۵- ۱۳۷۸

(تن/میلیون دلار)

سال	انجیر		درصد تغییرات	
	وزن	ارزش	وزن	ارزش
۱۳۷۸	۲۴۹	۰/۱	-	-
۱۳۷۹	۶۵۶۱	۵	۲۶برابر	۵۰ برابر
۱۳۸۰	۳۷۵۲	۲/۲	-۴۳	-۵۶
۱۳۸۱	۴۶۵۴	۴	۲۴	۸۱
۱۳۸۲	۶۴۳۳	۶/۶	۳۸	۶۵
۱۳۸۳	۳۶۹۷	۳/۸	-۴۲	-۴۲
۱۳۸۴	۵۱۹۱	۵/۵	۴۰	۴۵
۱۳۸۵	۵۵۱۴	۱۴/۶	۶	۱۶۶
جمع	۳۶۰۵۱	۴۱/۸	-	-

مأخذ: سازمان بازرگانی استان فارس

نمودار ۶. ارزش صادرات انجیر در استان فارس

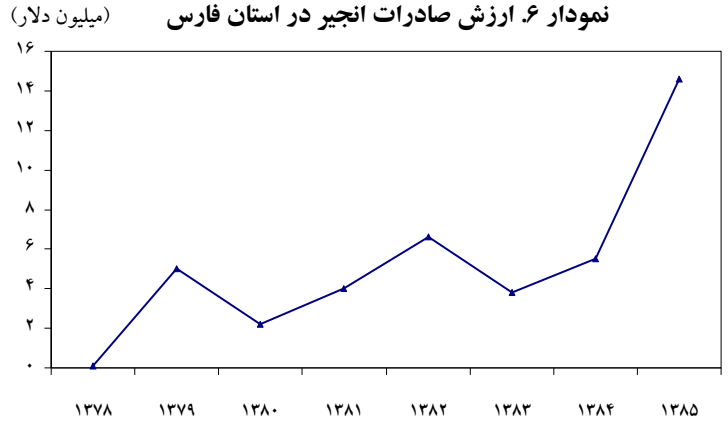

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

ج- صادرات شیرین بیان

شیرین بیان از مهمترین گیاهان دارویی است که می‌تواند ارزآوری بالایی را در صادرات غیرنفتی فارس به خود اختصاص دهد. این گیاه در نواحی آسیای شرقی و بیشتر در ترکیه، افغانستان، ایران و چین می‌روید. مهمترین مناطق رویش و رشد این گیاه در استان فارس، شهرهای شیراز، ممسنی، کازرون، جهرم، آباده، فسا، کوار، داراب، ارسنجان و بیضا است و مهم‌ترین صنایع فرآوری جانبی شیرین بیان در فارس، کارخانه‌های شیرین دارو، ریشمک، عمران و توسعه زرقان و شیراز عصاره می‌باشد.

در مجموع طی سالهای ۱۳۸۵-۱۳۷۸، ۳۶۹۶۷ تن ریشه و عصاره شیرین بیان به ارزش ۵۳/۴ میلیون دلار از استان فارس صادر شده که متوسط قیمت شیرین بیان در هر تن در این دوره، ۱۵۳۵ دلار بوده است. روند درآمد ارزی حاصل از صادرات شیرین بیان در استان فارس بیشتر صعودی بوده، به جز در سال ۱۳۸۳ که این روند افت کرده است. (جدول ۹)

در سال ۱۳۸۵ معادل ۳۸۷۷ تن شیرین بیان به ارزش تقریبی ۱۰/۵ میلیون دلار از استان فارس صادر شده که ارقام وزنی و ارزشی به ترتیب شاهد رشد ۳ و ۳۱ درصدی هستند و مطالعه موردی ارزش دلاری صادرات این محصول در سالهای ۱۳۷۸ و ۱۳۸۵ نشان‌دهنده رشدی معادل ۹۸ درصد است.

ریشه گیاه شیرین بیان به گونه‌ای است که تا عمق ۱۳ متری از سطح زمین پایین می‌رود و برای بیرون آوردن آن باید شخمهای عمیقی انجام شود. بنابراین ممکن است در سالهای بعد، از همان خاک نتوان آنچنان که باید شیرین بیان برداشت کرد. در نتیجه دلیل کاهش صادرات شیرین بیان در سال ۱۳۸۳ کاهش ریشه به دلیل استخراج بی‌رویه این محصول بوده که واحدهای فرآوری را با کمبود ریشه مواجه کرده است.

تهدیدهای موجود در بازار صادرات این محصول، بیشتر از جانب قیمت تمام شده آن است. رقبای چینی این محصول را با قیمت کمتر به بازارهای جهانی وارد می‌کنند و این امر به آینده صادرات شیرین بیان کشور ما لطمه خواهند زد. در شمال کشور افغانستان نیز دستگاههایی برای خشک کردن ریشه شیرین بیان وجود دارد که بسیار ارزان بوده و همین امر باعث کاهش ارزش شیرین بیان صادراتی از کشور ما حتی با وجود عیار بالای آن خواهد شد. بنابراین مسئولان باید برای حفظ رونق بازار ارزی چنین محصولی تا فرصت هست تمهیداتی بیاندیشند.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

جدول ۹. صادرات شیرین بیان از استان فارس طی سالهای ۱۳۸۵- ۱۳۷۸

(تن/میلیون دلار)

سال	ریشه و عصاره شیرین بیان		درصد تغییرات	
	وزن	ارزش	وزن	ارزش
۱۳۷۸	۵۷۵۵	۵/۳	–	–
۱۳۷۹	۲۷۹۳	۳	-۵۱	-۴۳
۱۳۸۰	۷۸۱۴	۵/۶	۱۸۰	۸۶
۱۳۸۱	۴۹۶۴	۷/۴	-۳۶	۳۲
۱۳۸۲	۴۲۳۹	۷/۴	-۱۴	۰
۱۳۸۳	۳۷۵۳	۶/۲	-۱۱	-۱۶
۱۳۸۴	۳۷۷۲	۸	۰/۵	۲۹
۱۳۸۵	۳۸۷۷	۱۰/۵	۳	۳۱
جمع	۳۶۹۶۷	۵۳/۴	–	–

مأخذ: سازمان بازرگانی استان فارس

نمودار ۷. ارزش صادرات شیرین بیان در استان فارس (میلیون دلار)

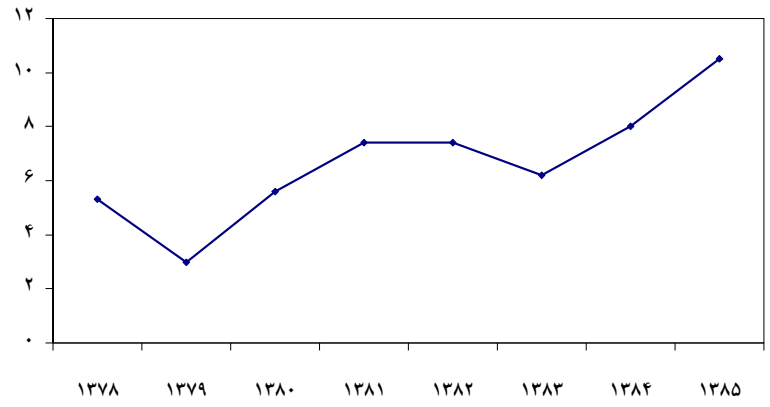

۴-۲. عملکرد بخش صنعت

بخش صنعت از بخشهایی است که در فرآیند توسعه نقشی کلیدی را به عهده دارد و توسعه صنعتی از مواردی است که با به کارگیری عوامل تولید در یک منطقه و مناطق همجوار سبب تسریع فرآیند تولید و ایجاد ارزش افزوده خواهد شد. یکی از راههایی که این فرآیند را تسریع می‌بخشد توسعه صادرات است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

مجموعه عواملی نظیر شرایط اقلیمی، فرهنگی و جغرافیایی، وجود منطقه ویژه اقتصادی و شهرکهای صنعتی بزرگ و بید زرد در حومه شهر شیراز، نزدیکی به فرودگاه بین‌المللی شیراز که دسترسی به سایر استانها و کشورهای حاشیه خلیج فارس و اروپا را برای صادرات و واردات باری تسهیل کرده و وجود دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی با سابقه تأسیس طولانی، می‌تواند سبب توسعه بخش صنعت، کسب ارزش افزوده سرشار و افزایش صادرات این بخش در استان شود.

مطابق جدول (۱۰) صادرات کالاهای صنعتی هم از نظر وزنی و هم ارزشی در سال ۱۳۸۵ نسبت به سال ۱۳۷۸ با کاهش چشمگیری روبرو بوده است، به طوری که وزن صادرات این کالاها ۸۷ درصد و ارزش صادرات معادل ۲۰ درصد کاهش یافته است. حداکثر وزن و ارزش صادرات در سال ۱۳۷۸ معادل ۱۵۱۳۱۲۱ تن به ارزش ۱۳۷/۴ میلیون دلار بوده که این مقدار وزن و ارزش در سالهای بعد با کاهش زیادی همراه بوده است. به‌رغم کاهش در وزن و ارزش صادرات سال ۱۳۸۵ نسبت به سال ۱۳۷۸، متوسط قیمت صادرات صنعتی در سال ۱۳۸۵، ۵۵۶ دلار بوده است که نسبت به سال ۱۳۷۸ (۹۱ دلار) شش برابر شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود ارزش صادرات بخش صنعت در سال ۱۳۸۵ نسبت به سال پیش از آن ۳۳ درصد کاهش یافته که یکی از دلایل این امر کاهش صادرات صنایع غذایی به ویژه رب گوجه فرنگی به دلیل ورود محصولات چینی مشابه با قیمتهای نازل‌تر به بازارهای هدف است و دلیل دیگر ممنوعیت صدور سیمان و کاهش رقابت‌پذیری محصولاتی نظیر سینک ظرف‌شویی در بازارهای جهانی بوده است. کل درآمد ارزی حاصل از این بخش ۶۲۱/۳ میلیون دلار بوده است که به طور متوسط طی دوره مورد نظر، سالیانه حدود ۷۸ میلیون دلار درآمد حاصل از صادرات کالاهای صنعتی می‌باشد.

سهم صادرات محصولات بخش صنعت از کل صادرات استان فارس طی سالهای دوره مطالعه، ۳۵/۶ درصد بوده است که نسبت به سایر بخشها بالاترین سهم از کل صادرات استان را به خود اختصاص داده است. مطابق جدول (۱۱) این سهم در سال ۱۳۷۸ بسیار بالاتر از سایر سالهای دوره و معادل ۷۲/۲ درصد بوده، در حالی که کمترین سهم متعلق به سال ۱۳۷۹ و معادل ۱۳/۵ درصد می‌باشد. به عبارتی در فاصله زمانی ۱۳۷۹-۱۳۷۸، سهم صادرات محصولات بخش صنعت از کل صادرات استان ۸۱ درصد کاهش یافته است.

همان‌طور که در جدول یادشده مشاهده می‌شود، سهم صادرات بخش صنعت از مجموع صادرات غیرنفتی استان در سالهای اخیر اندکی روند افزایشی داشته است که می‌توان گفت دلیل آن وجود بازارهای جدید صادراتی کشور عراق در جوار مرزهای ایران و صادرات محصولات صنعتی به خصوص صنایع غذایی به این کشورها است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

جدول ۱۰. آمار صادرات کالاهای غیرنفتی بخش صنعت در استان فارس طی سالهای ۱۳۸۵- ۱۳۷۸

(تن/میلیون ریال)

شرح / سال		۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	جمع
وزن		۱۵۱۳۱۲۱	۳۷۸۸۰۸	۱۹۳۰۱۱	۹۰۹۷۹	۱۷۵۱۴۹	۱۶۸۰۴۸	۲۹۴۵۲۶	۱۹۶۲۰۲	۳۰۰۹۸۴۴
ارزش		۱۳۷/۴	۲۱/۴	۳۲/۱	۴۸/۷	۶۷	۶۲/۵	۱۴۳	۱۰۹/۲	۶۲۱/۳
درصد	وزن	-	-۷۵	-۴۹	-۵۳	۹۲/۵	-۴	۷۵	-۳۳	-
تغییرات	ارزش	-	-۸۴	-۳۳	۵۲	۳۸	-۷	۱۲۹	-۲۳	-

مأخذ: سازمان بازرگانی استان فارس

جدول ۱۱. نسبت صادرات بخش صنعت به مجموع صادرات غیرنفتی استان فارس طی سالهای ۱۳۸۵- ۱۳۷۸

(میلیون دلار)

سال	مجموع صادرات غیرنفتی	صادرات بخش صنعت	سهم صادرات بخش صنعت به مجموع صادرات (درصد)
۱۳۷۸	۱۹۰/۳	۱۳۷/۴	۷۲/۲
۱۳۷۹	۱۵۸/۲	۲۱/۴	۱۳/۵
۱۳۸۰	۱۷۶/۸	۳۲/۱	۱۸/۲
۱۳۸۱	۱۹۵	۴۸/۷	۲۵
۱۳۸۲	۲۰۶/۴	۶۷	۳۲/۵
۱۳۸۳	۲۳۰	۷۴	۳۲/۲
۱۳۸۴	۳۶۳/۸	۱۴۳	۳۹/۳
۱۳۸۵	۲۵۷/۷	۱۰۹/۲	۴۲/۴

مأخذ: سازمان بازرگانی استان فارس

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

نمودار ۸. مقایسه صادرات بخش صنعت با کل صادرات غیرنفتی استان (میلیون دلار)

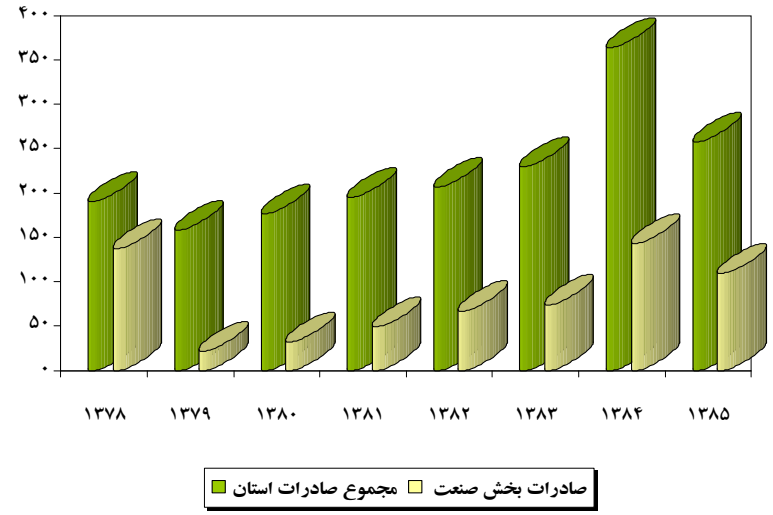

۵-۲. عملکرد بخش معدن

آمار صادرات بخش معدن مندرج در جدول (۱۲) مربوط به صادرات مواد معدنی و سنگهای ساختمانی استان است. استان فارس با داشتن ۱۳۹معدن فعال در حدود۸/۵ درصد از معادن کشور را در خود جای داده است. مهم‌ترین معادن استان فارس در شهرستانهای شیراز، لار، آباده (دهبید) و نیریز واقع شده است. از مجموع ۱۳۹ معدن فعال شیراز، لار با تعداد ۲۲ معدن (۱۶/۸درصد ازکل معادن فعال) در مرتبه اول و نیریز با ۱۹ معدن (۱۴/۵ درصد از معادن فعال) در مرتبه دوم و آباده با ۱۵ معدن (۱۱/۵ درصد از کل معادن فعال) درمرتبه سوم قرار دارند.

سنگهای تزئینی نیز از کالاهای مزیت‌دار صادراتی استان فارس محسوب می‌شود. بخش بزرگی از سنگهای تزئینی صادراتی به کشورهای حاشیه خلیج فارس، اروپا و سایر کشورهای خاورمیانه و خاور دور (ژاپن) صادر می‌شود. در حال حاضر ۱۲ معدن سنگ چینی، ۱۹ معادن سنگ مرمریت، یک معدن سنگ گرانیت و یک معدن سنگ تراورتن در استان فارس وجود دارد. همچنین در مناطق و نواحی خرامه و بوانات و خرمن‌کوه، فیروزآباد و تنگ خیارک در سپیدان معادن سنگهای تزئینی وجود دارد.

مقایسه صادرات کالاهای بخش معدن بین سالهای ۱۳۷۸ تا ۱۳۸۵ نشان‌دهنده آن است که وزن صادرات این گروه کالاها در سال ۱۳۸۵، ۱/۵ برابر و ارزش صادرات چهار برابر سال ۱۳۷۸ بوده است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

بیشترین ارزش صادرات متعلق به سال ۱۳۸۱ (۱۳/۳ میلیون دلار) و حداکثر وزن صادرات مربوط به سال ۱۳۸۳ (۵۵۶۲۱۸ تن) بوده است. متوسط قیمت کالاهای صادراتی این بخش در سال ۱۳۷۸ برای هر تن معادل ۱۸/۷ دلار بوده و در سال ۱۳۸۵ قیمت این کالاها ۲/۶ برابر شده و به ۴۸/۸ دلار رسیده است. کل درآمد ارزی حاصل از صادرات مواد معدنی استان ۷۱/۳ میلیون دلار بوده که می‌توان گفت به طور متوسط سالیانه نُه میلیون دلار درآمد ارزی حاصل از این بخش بوده است.

سهم صادرات بخش معدن از کل صادرات استان طی سالهای این دوره چهار درصد بوده است. این سهم در سال ۱۳۷۹ بیشترین مقدار و در سال ۱۳۷۸ کمترین مقدار را به خود اختصاص داده است. به عبارتی سهم بخش معدن در سال ۱۳۷۹ نسبت به سال ۱۳۷۸، حدود هفت برابر شده است (جدول ۱۳). در مقایسه سهم صادرات محصولات بخشهای مختلف اقتصادی استان طی سالهای ۱۳۸۵- ۱۳۷۸، بخش معدن کمترین سهم از کل صادرات غیرنفتی استان را دارا می‌باشد.

با وجود ارزش کم صادرات این بخش، روند ارزش صادرات محصولات معدنی در بعضی سالها افزایشی بوده که این افزایش به دلیل صادرات محصولات خام و فرآوری نشده این بخش است، به نحوی که این محصولات به کشورهایی مثل چین صادر شده و در آنجا پس از برش و تغییر شکل، به کشورهای اروپایی صادر می‌شود. با این‌کار در واقع ارزش افزوده چشم‌گیری نصیب کشور ما نمی‌شود و این از نقاط ضعف صادرات در بخش معدن استان است.

جدول ۱۲. آمار صادرات کالاهای غیرنفتی بخش معدن در استان فارس طی سالهای ۱۳۸۵- ۱۳۷۸

(تن/میلیون دلار)

شرح / سال		۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	جمع
وزن		۱۱۲۰۹۲	۵۶۹۱۹	۵۳۲۷۱۳	۲۱۹۹۲۸	۱۳۴۲۳۸	۵۵۶۲۱۸	۲۵۶۵۹۰	۱۷۰۱۱۸	۲۰۳۸۸۱۶
ارزش		۲/۱	۱۱/۶	۵/۴	۱۳/۳	۶/۲	۱۱/۵	۱۲/۹	۸/۳	۷۱/۳
درصد تغییرات	وزن	-	-۴۹	۸۳۰	-۷۹	-۳۹	۳۱۴	-۵۴	-۳۳	-
	ارزش	-	۸۲	-۵۳	۵۰	-۵۳	۸۵	۱۲	-۳۵	-

مأخذ: سازمان بازرگانی استان فارس

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

جدول ۱۳. سهم صادرات مواد معدنی از مجموع صادرات غیرنفتی
استان فارس طی سالهای ۱۳۸۵- ۱۳۷۸
(میلیون دلار)

سال	مجموع صادرات غیرنفتی	صادرات مواد معدنی	سهم صادرات مواد معدنی به مجموع صادرات (درصد)
۱۳۷۸	۱۹۰/۳	۲/۱	۱/۱
۱۳۷۹	۱۵۸/۲	۱۱/۶	۷/۳
۱۳۸۰	۱۷۶/۸	۵/۴	۳
۱۳۸۱	۱۹۵	۱۳/۳	۶/۸
۱۳۸۲	۲۰۶/۴	۶/۲	۳
۱۳۸۳	۲۳۰	۱۱/۵	۵
۱۳۸۴	۳۶۳/۸	۱۲/۹	۳/۵
۱۳۸۵	۲۵۷/۷	۸/۳	۳/۲

مأخذ: سازمان بازرگانی استان فارس

نمودار ۹. مقایسه کل صادرات غیرنفتی و صادرات مواد معدنی استان فارس

(میلیون دلار)

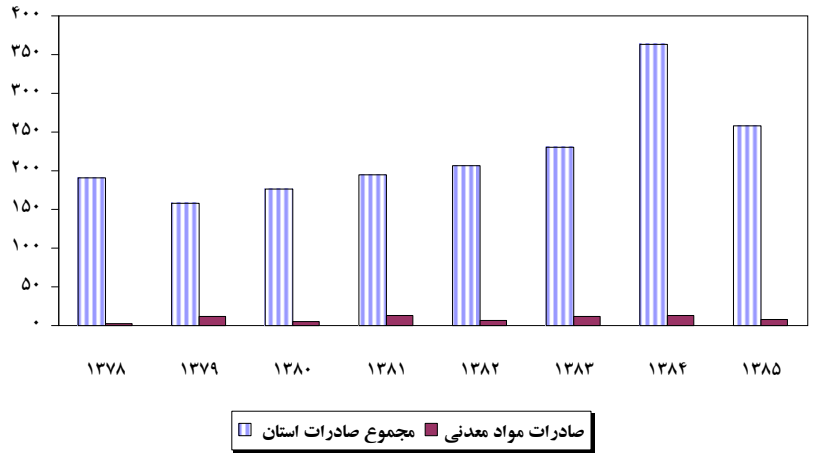

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

۶-۲. صادرات فرش و صنایع دستی

صادرات فرش دستباف از مهم‌ترین منابع درآمد ارزی حاصل از صادرات غیرنفتی در اقتصاد کشور ما می‌باشد و در این راستا شناخت و تجزیه و تحلیل ظرفیتهای تولیدی و مسائل و مشکلات این بخش از صادرات غیرنفتی سبب بهبود روند صادرات و کمک به افزایش آن می‌شود.

همان‌طور که در جدول (۱۴) مشاهده می‌شود ارزش صادرات فرش و صنایع دستی در پایان دوره ۴۸ میلیون دلار بوده است که نسبت به ابتدای دوره (۱۳ میلیون دلار) ۳/۶ برابر شده است. البته ارزش صادرات فرش در سال ۱۳۸۵ با کاهش چشمگیری به میزان ۴۲ درصد نسبت به سال ۱۳۸۳ روبرو بوده است. در واقع سال ۱۳۸۳ حداکثر ارزش صادرات فرش و صنایع دستی را طی دوره داشته است (۸۳ میلیون دلار). از نظر وزنی، همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، وزن فرش و صنایع دستی صادراتی در سال ۱۳۷۹ رشد قابل توجهی را نشان می‌دهد و طی یکسال ۴/۴ برابر شده است. پس از آن، به جز در سال ۱۳۸۲، تا پایان دوره این روند با سیر کاهشی همراه بوده است، به طوری که وزن صادرات در سال ۱۳۸۵ نسبت به سال ۱۳۷۹، ۵۱ درصد کاهش یافته ولی در مقایسه با سال ۱۳۷۸ حدود دو برابر شده است. متوسط قیمت تمام شده فرش و صنایع دستی در سال ۱۳۸۵ معادل ۱۴۰۹۳ دلار بوده که در مقایسه با سال ۱۳۷۸ (۸۰۷۵ دلار) ۱/۷ برابر شده است. همچنین مجموع ارزش صادرات فرش دستباف طی سالهای ۱۳۸۵- ۱۳۷۸ معادل ۵۰۳ میلیون دلار بوده که سهم آن از مجموع صادرات غیرنفتی استان طی دوره فوق ۲۸/۳ درصد است (جدول ۱۵). بنابراین ارزش صادرات فرش دستباف طی دوره مورد بررسی چهار برابر شده است.

متوسط درآمد ارزی حاصل از صادرات فرش و صنایع دستی طی سالهای دوره معادل ۶۳ میلیون دلار و متوسط وزن صادرات این کالاها ۵۲۵۷ تن بوده است. متوسط قیمت این گروه کالاهای صادراتی در سال ۱۳۸۵ به ازای هر تن ۱۳۸۰۹ دلار بوده که نسبت به سال ۱۳۷۸ (۸۱۹۸ دلار) ۱/۷ برابر شده است.

در سالهای اخیر شاهد افزایش قیمت تمام شده فرش دستباف چه در استان و چه در کشور بوده‌ایم. از عوامل مؤثر در توسعه صادرات این محصول می‌توان به کاهش قیمت تمام شده و عرضه ارزان قیمت این کالا به بازارهای هدف اشاره کرد که به دلایل کاملاً مشخص نظیر نبود یا کمبود اعتبارات مالی ارزان، نبودِ یارانه‌های نقدی مستقیم و تسهیلات صادراتی مناسب، اعمال نکردن معافیتهای کامل مالیاتی برای این محصولات صادراتی، تورم نسبتاً بالای داخلی، افزایش نرخ هزینه‌های حمل و نقل صادراتی، قیمت‌گذاری بالای این کالا، مسائل مربوط به سازمان تجارت جهانی که بیشتر مربوط به حقوق و عوارض گمرکی است سبب شده تا محصول فرش با قیمت تمام شده نسبتاً بالایی به بازارهای هدف ارسال شود.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

همچنین عواملی نظیر استفاده از رنگهای شیمیایی به جای رنگهای طبیعی مانند روناس، استفاده از الیاف شیمیایی و مواد اکریلیک به جای پشم و نخ تابیده، استفاده نکردن از نقشه‌های اصیل ایرانی و انتقال این نقوش اصیل به کشورهایی مثل هند و پاکستان، سبب افت کیفیت این محصول شده است. به ویژه در سالهای اخیر به دلایل سیاسی نظیر تحریمهای اقتصادی از سوی آمریکا و تولید این محصول با هزینه و قیمت تمام شده پایین‌تر و قیمت صادراتی کمتر از سوی کشورهایی مثل هند، اندونزی و چین، صادرات آن با چالشهای جدی مواجه شده است.

جدول ۱۴. آمار صادرات بخش فرش و صنایع دستی استان فارس طی سالهای ۱۳۸۵- ۱۳۷۸

(تن/میلیون دلار)

شرح / سال		۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	جمع
وزن		۱۶۱۰	۷۱۵۸	۵۵۲۲	۵۱۸۸	۷۱۵۵	۶۵۳۷	۵۴۰۹	۳۴۷۶	۴۲۰۵۵
ارزش		۱۳	۷۵	۷۰	۶۷	۷۹	۸۳	۶۸	۴۸	۵۰۳
درصد	وزن	-	۳۴۴	-۲۳	-۶	۴۰	-۹	-۱۷	-۳۶	-
تغییرات	ارزش	-	۴۷۷	-۷	-۴	۱۸	۵	-۱۸	-۳۰	-

مأخذ: سازمان بازرگانی استان فارس

جدول ۱۵. سهم صادرات فرش دستباف از مجموع صادرات غیرنفتی استان فارس طی سالهای ۱۳۸۵- ۱۳۷۸ (میلیون دلار)

سال	مجموع صادرات غیرنفتی	صادرات فرش	سهم صادرات فرش به مجموع صادرات (درصد)
۱۳۷۸	۱۹۰/۳	۱۳	۷
۱۳۷۹	۱۵۸/۲	۷۵	۴۷
۱۳۸۰	۱۷۶/۸	۷۰	۳۵
۱۳۸۱	۱۹۵	۶۷	۳۴
۱۳۸۲	۲۰۶/۴	۷۹	۳۸
۱۳۸۳	۲۳۰	۸۳	۳۶
۱۳۸۴	۳۶۳/۸	۶۸	۱۸/۷
۱۳۸۵	۲۵۷/۷	۴۸	۱۸/۷

مأخذ: سازمان بازرگانی استان فارس

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

نمودار ۱۰. صادرات فرش دستباف از کل صادرات غیرنفتی استان فارس

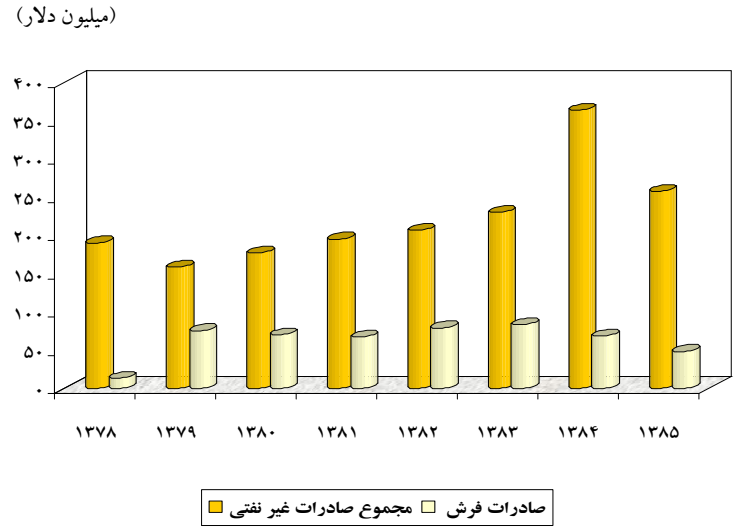

۷-۲. اقلام عمده صادرات غیرنفتی استان فارس طی سالهای ۱۳۸۵-۱۳۷۸

مطابق جدول (۱۶) اقلام عمده صادراتی در سالهای ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵ ده گروه از کالاها را در برمی‌گیرد که از نظر ارزشی، فرش و گلیم، روغن موتور، انجیر و خرما بالاترین ارزش و ارزآوری را در بین کالاهای صادراتی این استان به خود اختصاص داده‌اند.

این آمار بالا نشان‌دهنده مزیت استان در تولید کالاهای یاد شده است که می‌توان با افزایش سرمایه‌گذاری در این کالاها سهم بالایی از بازارهای جهانی را به خود اختصاص داد.

جدول ۱۶. ده قلم عمده صادراتی استان فارس طی سال ۱۳۸۵و مقایسه آن با مدت زمان مشابه در سال قبل

(دلار/تن)

ردیف	نام کالا	سال ۱۳۸۵		سال ۱۳۸۴		درصد تغییرات	
		ارزش	وزن	ارزش	وزن	ارزش	وزن
۱	فرش و گلیم	۴۷۹۸۸۲۹۱	۳۴۷۵۰	۷۱۵۹۰۷۷۰	۳۴۴۹۰	-۳۳	۰/۷
۲	روغن موتور	۳۹۷۷۷۶۱۵	۵۰۵۸۳	۵۱۳۰۰۹۰۶	۸۰۵۱۹	-۲۲	-۳۷
۳	انجیر	۱۴۶۴۰۴۹۱	۵۵۱۴	۵۴۹۹۳۵۷	۵۱۹۱	۱۶۶	۶
۴	خرما	۱۳۳۶۲۹۰۶	۲۳۷۰۸	۹۲۴۹۸۹۶	۲۳۵۶۴	۴۴	۰/۶
۵	انگور	۱۲۸۸۵۳۱۷	۱۴۴۴۵	۶۴۶۹۰۱۴	۷۸۶۳	۹۹	۸۴

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

ادامه جدول ۶

۶	ریشه و عصاره شیرین بیان	۱۰۴۸۳۶۲۰	۳۸۷۷	۸۰۲۴۹۳۲	۳۷۷۲	۳۱	۳
۷	روغن صنعتی	۸۸۹۰۰۱۲	۱۱۰۶۳	۱۰۶۷۶	۱۹	۸۳۷۱	۵۸۱۲۶
۸	کاشی و سرامیک	۵۵۱۰۶۹۸	۱۸۰۳۴	۳۳۰۴۷۱	۱۳۱۳۸	۶۷	۳۷
۹	هندوانه و خربزه	۵۰۰۸۵۷۶	۲۷۵۷۷	۴۲۹۱۱۵۴	۲۲۴۸۶	۱۷	۲۳
۱۰	سنگ ساختمانی کار نشده	۴۵۰۹۸۸۸	۷۷۳۱۵	۴۲۷۹۹۵۳	۶۲۱۸۸	۵	۲۴
	جمع	۱۶۳۰۵۷۴۱۴	۲۶۶۸۶۶	۱۶۴۰۲۱۴۱۹	۲۵۳۲۳۰	–	–

مأخذ: سازمان بازرگانی استان فارس

۸-۲. عملکرد گمرکات استان فارس

گمرک استان فارس با شش زیر مجموعه یعنی گمرک شیراز، گمرک فرودگاه شیراز، گمرک امانات پستی، گمرک منطقه ویژه اقتصادی، گمرک لار و گمرک لامرد، در اجرای سیاستهای گمرک جمهوری اسلامی ایران در امر صادرات و واردات نمونه است.

در مجموع، طی سالهای۱۳۸۵ـ۱۳۸۰، ۲۵۱۷۰۰ تن کالا به ارزش تقریبی ۲۶۰ میلیون دلار از گمرک فارس صادر شده که مقایسه موردی ارقام وزنی و ارزشی صادرات آن در سالهای ۱۳۸۰ و ۱۳۸۵، ۳/۵ و ۲/۶ برابر شدن این ارقام را نشان می‌دهد.

در سال ۱۳۸۵ معادل ۷۴۹۳۵ تن کالا به ارزش تقریبی ۵۹/۸ میلیون دلار از گمرک فارس به خارج از کشور صادر شده است. از نظر وزنی و ارزشی این ارقام نسبت به ارقام مشابه در سال ۱۳۸۴ به ترتیب ۳۵ درصد و نه درصد افزایش یافته و سهم این ارقام در صادرات غیرنفتی استان فارس به ترتیب ۱۴ و ۲۳/۲ درصد است یعنی فقط ۱۴ درصد سهم وزنی و ۲۳/۲ درصد سهم ارزشی کل صادرات غیرنفتی استان از گمرک فارس و باقیمانده (۸۶ درصد سهم وزنی و ۷۶/۸ درصد سهم ارزشی) از طریق سایر گمرکات به خارج از کشور صادر شده است. این ارقام نسبت به ارقام مشابه در سال ۱۳۸۴ به ترتیب ۸۶/۶ و ۵۳/۶ درصد افزایش یافته و به طور متوسط در فاصله سالهای ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵ سهم وزنی و ارزشی صادرات گمرک فارس از کل صادرات غیرنفتی استان ۷/۱ و ۱۸/۲ درصد است. (جدول ۱۷)

در سال ۱۳۸۵ برای کالاهای صادراتی استان طی ۳۵۱۱ فقره اظهارنامه و ۱۰۲ قلم کالا پروانه صادراتی به ۷۶ کشور جهان صادر شده که مهمترین این کشورها عبارت‌اند از عراق، امارات متحده عربی، قطر، آلمان، پاکستان، چین، بحرین، فرانسه، عربستان سعودی و کویت. قیمت متوسط هر تن کالا با ۱۳/۵ درصد کاهش نسبت به سال قبل به ۸۰۴ دلار رسیده است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

جدول ۱۷. آمار مقایسه‌ای عملکرد گمرکات استان فارس (تن/ میلیون دلار)

شرح / سال	وزن صادرات	درصد تغییرات	ارزش صادرات	درصد تغییرات	قیمت متوسط هر تن	درصد تغییرات
۱۳۸۰	۲۱۱۳۹	-	۲۲/۶	-	۱۰۶۹/۱	-
۱۳۸۱	۲۳۴۸۱	۱۱/۱	۳۸/۰۳	۶۸/۲	۱۶۱۹/۹	۵۱/۵
۱۳۸۲	۴۱۴۷۰	۷۶/۶	۴۴/۱	۱۵/۹	۱۰۶۳/۸	-۳۴
۱۳۸۳	۳۵۹۷۳	-۱۳	۴۰/۵	-۸	۱۱۲۵/۸	۵/۸
۱۳۸۴	۵۵۲۴۲	۵۳/۵	۵۵/۱	۳۶/۱	۹۹۶/۵	-۱۱/۵
۱۳۸۵	۷۴۳۹۵	۳۵	۵۹/۸	۹	۸۰۴	-۱۹
سه ماهه ۱۳۸۶	۲۵۴۸۸	-	۱۰/۲	-	۴۰۱	-

مأخذ: گمرک استان فارس

نمودار ۱۱. ارزش کالاهای صادره از گمرکات فارس (میلیون دلار)

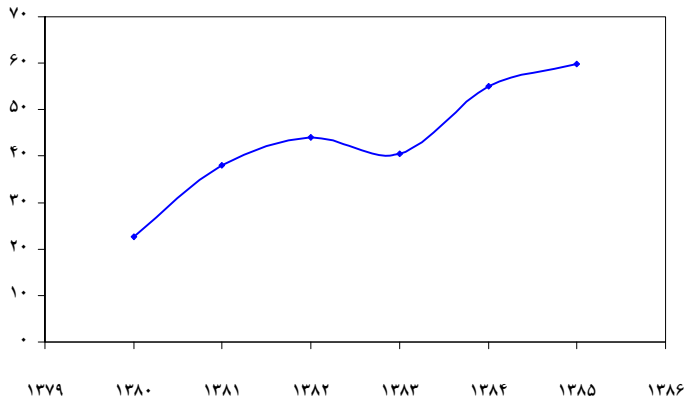

۹-۲. صادرات سایر استانهای کشور از طریق گمرک استان فارس

جدول (۲۰) نشان‌دهنده این واقعیت است که علاوه بر استان فارس ۱۱ استان کشور نیز بخشی از کالاهای صادراتی خود در سال ۱۳۸۵ را از طریق گمرکات فارس به خارج از کشور صادر کرده‌اند. از کل صادرات ۵/۹ میلیون دلاری گمرک فارس در سال ۱۳۸۵، معادل ۵/۷ میلیون دلار (۹۷ درصد) مربوط به استان فارس بوده و باقیمانده به استانهای دیگر اختصاص یافته است. بعد از استان فارس، استان آذربایجان شرقی بیشترین میزان صادرات را از طریق گمرکات فارس به خارج از کشور داشته و پس از

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

آن استانهای اصفهان، خراسان و کرمان به ترتیب بالاترین سهم را داشته‌اند که در این سالها ۹۶ درصد اقلام صادراتی و ۹۸ درصد تعداد اظهارنامه‌های صادرشده مربوط به استان فارس است.

در بین کالاهای صادراتی که از طریق گمرک استان فارس صادر شده و متعلق به خود استان است، فرش دستباف مهم‌ترین صادرات استان به شمار می‌رود که ارزش دلاری آن ۱۰/۴ میلیون دلار بوده و نسبت به سال قبل هشت درصد کاهش را نشان می‌دهد. همچنین در سال ۱۳۸۵ ارزش دلاری سایر لوازم و اشیاء برقی، ۱۵ برابر، سایر مواد غذایی، ۱۰۰ درصد و کاشی و سرامیک، ۶۴ درصد نسبت به سال قبل رشد داشته‌اند. در میان بیشتر کشورهایی که کالا از گمرکات فارس به آنها صادر شده، کشور عراق رتبه نخست را داشته و ارزش کالاهای صادراتی به عراق ۱۱/۴ میلیون دلار بوده که شاهد رشد ۴/۵ درصدی نسبت به سال قبل می‌باشیم.

جدول ۱۸. صادرات استانهای کشور از طریق گمرک استان فارس در سال ۱۳۸۵

ردیف	نام استان	وزن (تن)	ارزش (دلار)	اقلام	اظهارنامه
۱	آذربایجان شرقی	۷۷۹۸۹/۶	۱۰۵۰۶۲۴	۷۲	۳۵
۲	آذربایجان غربی	۵۷۷/۲	۳۲۴۵	۷	۲
۳	اصفهان	۱۴۸۹۹	۷۱۳۶۵۹	۲۰	۷۵
۴	تهران	۱۳۳	۵۹۶	۱	۱
۵	خراسان	۶۷۰۸/۹	۱۰۶۳۷۳	۱۶	۷
۶	فارس	۷۷۴۳۰۹۲۸/۱۸	۵۷۵۲۶۱۹۷/۲۹	۵۷۳۷	۳۴۲۴
۷	قزوین	۳۱۷۶/۶۵	۳۱۳۶۶	۱۶	۳
۸	قم	۱۲۱۰	۴۷۲۴	۱	۱
۹	کردستان	۱۴۹۵/۹	۹۸۶۸	۱۲	۲
۱۰	کرمان	۹۹۳۱/۳	۷۳۰۰۹	۷۰	۹
۱۱	مازندران	۱۸۵۰۵	۸۵۴۹	۷	۱
۱۲	یزد	۳۴	۵۲۷	۱	۱
	جمع	۷۲۵۱۵۵۸۸/۷۳	۵۹۵۲۸۸۶۷/۲۹	۵۴۶۵	۳۵۱۱

مأخذ: گمرک استان فارس

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

۱۰-۲. اهداف کمی صادرات غیرنفتی استان فارس در برنامه چهارم توسعه

کل صادرات غیرنفتی استان فارس بر اساس اهداف کمی صادرات غیرنفتی این استان در برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ۱۵۸۱ میلیون دلار پیش‌بینی شده و متوسط نرخ رشد آن طی سالهای ۱۳۸۸- ۱۳۸۴ معادل ۱۱ درصد است. یادآوری می‌شود با توجه به اینکه سالهای برنامه چهارم توسعه به اتمام نرسیده فقط در مورد سالهای ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵ بحث شده است.

در سال ۱۳۸۴ عملکرد صادرات غیرنفتی استان فارس معادل ۳۷۴ میلیون دلار بوده که از مقایسه آن با رقم مصوب می‌توان ملاحظه کرد با بالاتر بودن رقم عملکرد نسبت به مصوب، میزان دستیابی به اهداف برنامه به میزان ۱۴۷ میلیون دلار بالاتر بوده است، هرچند در سال ۱۳۸۵ میزان دستیابی به اهداف برنامه از رقم مصوب به میزان ۲۴ میلیون دلار پایین‌تر است.

جدول ۱۹. اهداف کمی صادرات غیرنفتی استان فارس در برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی

(میلیون دلار)

سال	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	جمع	متوسط درصد رشد
ارزش صادرات غیرنفتی (مصوب)	۲۵۴	۲۸۲	۳۱۳	۳۴۷	۳۸۵	۱۵۸۱	۱۱
عملکرد صادرات غیرنفتی	۳۷۴	۲۵۸	–	–	–	–	–
میزان دستیابی به اهداف برنامه	۱۴۷	-۲۴	–	–	–	–	–

مأخذ: سند برنامه چهارم توسعه فارس ـ سازمان بازرگانی استان فارس

۱۱-۲. مقایسه صادرات بخشهای مختلف اقتصادی استان فارس

با جمع‌بندی آمار جمع‌آوری شده و شواهد ملاحظه می‌شود که از مجموع صادرات غیرنفتی استان طی سالهای ۱۳۸۵ ـ ۱۳۷۸ (۱۷۷۸/۲ میلیون دلار) به طور متوسط سهم بخشهای صنعت، کشاورزی، معدن و فرش و صنایع دستی به ترتیب ۳۴/۴، ۳۱/۴، ۴/۲ و ۲۹/۳ درصد است. کل درآمدهای ارزی کسب شده از صادرات کالا در بخشهای چهارگانه به ترتیب ۶۲۱/۳، ۵۷۸/۳، ۷۱/۳ و ۵۰۳ میلیون دلار است.

در مورد بخش صنعت همان‌طور که در جدول (۲۰) نشان داده شد، سال ۱۳۷۹ سال کاهش صادرات این بخش بوده و وجود چنین فراز و نشیب‌هایی نشانه بی‌ثباتی درآمدهای ارزی حاصل از صادرات کالاهای صنعتی استان در این سال می‌باشد. در مجموع، با توجه به متوسط رشد صادرات غیرنفتی در این بخش (۳۴/۴ درصد) این مسئله نشان‌دهنده اهمیت نسبی ارزش صادرات کالاهای یاد شده در کل صادرات غیرنفتی استان است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

در مورد فرش و صنایع دستی نیز با توجه به این نکته که بخش یاد شده به طور عمده با قشرهای کم‌درآمد روستایی پیوند خورده است و تغییرات حاصل در این بخش، علاوه بر آثار گسترده اقتصادی، دارای آثار اجتماعی نظیر مهاجرت، تغییر و ناهماهنگی بافت جامعه روستایی استان می‌باشد از این‌رو شناخت ظرفیتهای تولیدی این بخش و مشکلات آن راهی برای افزایش صادرات آن خواهد بود.

جدول ۲۰. مقایسه صادرات بخشهای مختلف اقتصادی استان فارس (میلیون دلار/ درصد)

سال	کل صادرات غیرنفتی	سهم بخش صنعت	سهم بخش کشاورزی	سهم بخش معدن	سهم بخش فرش و صنایع دستی
۱۳۷۸	۱۹۰/۳	۷۲/۲	۱۹/۶	۱/۱	۷
۱۳۷۹	۱۵۸/۲	۱۳/۵	۲۹/۵	۷/۳	۴۷
۱۳۸۰	۱۷۶/۸	۱۸/۲	۳۸/۵	۳	۳۵
۱۳۸۱	۱۹۵	۲۵	۳۴/۲	۶/۸	۳۴
۱۳۸۲	۲۰۶/۴	۳۲/۵	۲۷/۷	۳	۳۸
۱۳۸۳	۲۳۰	۳۲/۲	۳۱/۳	۵	۳۶
۱۳۸۴	۳۶۳/۸	۳۹/۳	۳۵/۲	۳/۵	۱۸/۷
۱۳۸۵	۲۵۷/۷	۴۲/۴	۳۵/۸	۳/۲	۱۸/۷

مأخذ: سازمان بازرگانی استان فارس

نمودار ۱۲. سهم بخشهای اقتصادی استان از کل صادرات غیرنفتی در پایان دوره

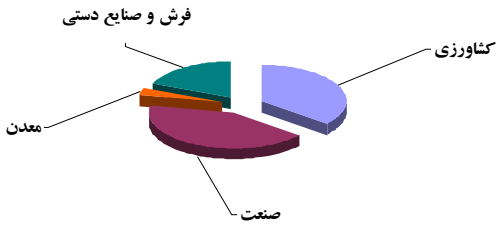

۳. امکانات و توانمندیهای بازرگانی استان فارس

استان فارس از امکانات و توانمندیهای مناسبی از نظر تولید و صادرات کالاهای کشاورزی و صنعتی و ساختمانی برخوردار است. در این استان نیروی کار متخصص، زمینهای کشاورزی گسترده و دیگر امکانات تولیدی برای تأمین نیازهای داخلی و صادرات به دیگر استانها و خارج از کشور موجود است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

به‌کارگیری صحیح و هماهنگ عوامل تولید برای رفع تنگناها در بازار داخلی و افزایش صادرات می‌تواند رشد و توسعه استانی و افزایش اشتغال‌زایی را به همراه داشته باشد. هم‌مرزی و نزدیکی به آبهای خلیج فارس و مبادلات تجاری با کشورهای حاشیه خلیج فارس از امکانات بالقوه بازرگانی استان فارس بوده که از دیر باز نقش مهمی در توسعه تجاری استان داشته است.

بررسیهای انجام شده در مورد عملکرد اقتصادی شهرستانهای استان فارس نشان می‌دهد که شهرهای آباده، داراب، لار، فیروزآباد، کازرون، سروستان و مرودشت، به ترتیب مناطق با کشش بازرگانی- خدماتی شناخته شده‌اند. مرکزیت استان فارس نسبت به استانهای همجوار یعنی بوشهر، کهکیلویه و بویراحمد، خوزستان و ارتباط تنگاتنگ بازرگانی این استانها با یکدیگر، از دیگر نقاط قوت استان به لحاظ بازرگانی است. وجود استادکاران ماهر برای آموزشهای قالیبافی (فیروزآباد، آباده)، گبه‌بافی (کوهنجان، فیروزآباد)، سرامیک‌سازی (استهبان)، منبت‌کاری (آباده)، شیشه‌گری (میمند)، قلمزنی روی شیشه و خاتم کاری (شیراز) و راهنمایی به منظور تولید کالاهای تکمیلی مانند استفاده از صنایع دستی در مصنوعات چوبی و استفاده از مواد اولیه رنگرزی با رنگهای گیاهی از تواناییهای صنایع دستی استان است. همچنین پتانسیل‌های استانی در زمینه صنایع الکترونیک، شیمیایی، صنایع تبدیلی غذایی و صنایع کانی غیرفلزی که امکان فعالیت فرا استانی و صادراتی را توسعه می‌بخشد از دیگر قابلیتهای صنعتی استانی محسوب می‌شود.

با توجه به سهم بالای فرآورده‌های کشاورزی در سطح استان، امکان توسعه صنایع تبدیلی کشاورزی مانند توسعه انواع کمپوت، کنسرو، آب میوه، انواع رب، شربت، ترشی و خیارشور وجود دارد. همچنین با توجه به بازار خوب این‌گونه کالاها در دیگر کشورها نظیر کشورهای حوزه خلیج فارس، صدور این‌گونه کالاها به میزان زیادی امکان‌پذیر است. بنابراین توسعه وگسترش تولید و صدور این‌گونه فرآورده‌ها از راهبردهای توسعه استان است.

توانایی جلب و جذب سرمایه‌های خارجی با توجه به اینکه برخی از سرمایه‌گذاران و بازرگانان مقیم کشورهای حوزه خلیج فارس از استان فارس است، از امکانات دیگر بازرگانی محسوب می‌شود.

۴. بررسی موانع و مشکلات

در بررسی صادرات غیرنفتی استان و توسعه آن به موانع و مشکلات زیر می‌توان اشاره نمود:

- مشکلات شبکه‌های ارتباطی: نبود شبکه راه‌آهن و ضعف استان از نظر داشتن راههای ارتباطی مناسب به‌رغم قرارگرفتن در منطقه سوق‌الجیشی و ارتباط آن با بنادر و مرکز کشور و همچنین کمبود وسایل حمل و نقل از مشکلات موجود بر سر راه صادرات است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

- مشکلات گمرکی: با ایجاد پایانه صادراتی در استان، بسیاری از مشکلات صادرکنندگان استانی کاهش یافته است اما هنوز هم با مشکلاتی نظیر نبودِ انبارهای مناسب اعم از سرد و خشک و نیز سردخانه‌ها و دستگاههای سورتینگ روبرو هستیم.
- مشکلات نوسانهای ارزی: برخی از تجار معتقدند که با افزایش نرخ ارز می‌توان به افزایش صادرات رسید. این امر منطقی به نظر نمی‌رسد اما در عین حال باید توجه داشت که با ثابت بودن نرخ ارز و تورم دائم نرخهای داخل و تثبیت نسبی قیمتها در کشورهای صنعتی و پیشرفته، دامنه سود هر سال کم و کمتر می‌شود. ضمن آنکه نبودِ توان برنامه‌ریزی و بالا رفتن ریسک در تجارت، روند صادرات را با کندی مواجه می‌کند.
- مشکلات بین بخشی: برای داشتن صادرات پویا و مستمر و به عبارتی صادرات پایدار باید بین بخشهای مختلف اقتصادی روابط صحیح و روان برقرار باشد.
- مشکلات اطلاع‌رسانی: در خصوص اطلاعات تجاری این کمبود به ویژه در مورد تجارت الکترونیک و به طور اخص در مورد تجارت خارجی و دریافت تقاضای مشتریان خارجی احساس می‌شود، به طوری که نبودِ پایگاههای اطلاعاتی مناسب و قابل استفاده برای مشخص کردن نرخ کالاهای صادراتی و هماهنگی برای ارزیابی قیمت این کالاها در استان کاملاً ملموس است.
- مشکلات بازاریابی: تجارت خارجی کشور ما هنوز از الگوی سنتی پیروی می‌کند. نوسانهای شدید ادواری و فصلی گویای آن است که تعداد اندکی از تجار کشور از مدلهای بازاریابی و شناخت بازارهای هدف استفاده می‌کنند و معمولاً بازاریابی از طریق ارتباطات فامیلی و قومی انجام می‌پذیرد. عضو نبودن در سازمان تجارت جهانی باعث شده است که در عرصه بازاریابی جهانی نتوانیم به خوبی حضور داشته باشیم. نبودِ اطلاعات کافی از تجارت الکترونیک و قواعد و قوانین حاکم بر آن نیز از دلایلی است که در بازاریابیِ نتوانیم موفق باشیم.
- مشکلات تولیدی و فرهنگی: قدیمی بودن شیوه‌های تولیدی، پایین‌بودن سطح استاندارد و نبودِ مؤسسه‌های استاندارد قوی و نیز نظارت بر روی تمامی اقلام صادراتی، سنتی بودن صادرات و تولید و بی‌توجهی به نوآوری و نیازهای روز بازارهای جهانی، استفاده نکردن از مزیتهای نسبی، کامل نبودن برنامه‌های هدایتی و حمایتی در توزیع، تولید و فروش محصولات و مصنوعات، از مشکلاتی است که باید مورد بررسی قرار گیرد. وجود پارک علمی و فن‌آوری در شهر شیراز و در جوار صنایع الکترونیک (صا ایران) یک قدرت بالفعل است که می‌تواند در نوآوری و حمایت از تولیدات و صادرات استان نقش اساسی داشته باشد.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

- مشکلات مربوط به نگهداری کالاها: نبود یک متولی قوی به ویژه در صادرات مواد غذایی و کشاورزی که زود فاسد می‌شوند و حمل و نگهداری و امور گمرکی آنها نیازمند مراقبت و سرعت عمل و دقت بالا است و نیز کمبود انبار، سیلو و سردخانه‌های مناسب برای ذخیره‌سازی کالاها، مصنوعات و فرآورده‌های صادراتی، باعث شده که صادرات استان در مرتبه‌ای پایین‌تر از توانمندیهای اصلی و بالقوه خود باشد.
- مشکلات بازارهای جهانی: با کاربرد شبکه‌های اینترنتی و حضور قوی و مستمر آنها در بازارهای جهانی، عصر حاضر را به عصر انفجار اطلاعات لقب داده‌اند. آثار این تحول به کشور ما نیز رسیده است ولی تاکنون در استفاده از این فناوری برتر جهانی چندان موفق نبوده‌ایم. گرفتن اطلاعات در خصوص نیازهای جهانی، بررسی قیمتهای کالاهای درخواستی و تلاش در راستای تولید این محصولات با قیمتهای پایین‌تر و بالاخره اصل تجارت الکترونیک از مواردی هستند که هنوز به صورت ایده‌آل از آنها استفاده نکرده‌ایم.
- مشکلات قوانین و مقررات: از مهم‌ترین مواردی که مانع توسعه صادرات محسوب می‌شود، تغییرات سریع و زود هنگام بخش‌نامه‌ها و قوانین مربوط به صادرات و واردات است. مقررات صندوق ضمانت صادرات به گونه‌ای است که راه را برای صادرکنندگان استانی هموار نمی‌کند. این امر در سالهای اخیر موجب شده برخی از صادرکنندگان از طریق دفتر تهران عمل کنند که متحمل هزینه مالی و زمانی بالایی شده‌اند. اجرای نهایی قانون سرمایه‌گذاریهای خارجی در ایران و نیز ابهاماتی که در این زمینه و به ویژه در مناطق آزاد و ویژه وجود دارد از مشکلات دیگری است که بر سر راه صادرات کشور و استان قرار دارد.
- مشکلات ضمانت صادرات: صندوق ضمانت صادرات تاکنون نتوانسته عملکردی قوی و مستمری از خود نشان دهد و به همین دلیل است که در سطح استانها نگرش تجار به این صندوقها با شک و تردید و ناامیدی همراه است. علاوه بر این موارد، حمایت حقوقی و قضایی و مالی از صادرکنندگان بسیار ضعیف است.
- مشکلات حاصل از نوسانات فصلی: مشکلات نوسانات فصلی را می‌توان به دو گروه تقسیم کرد، نخست، نوسانهای ادواری که نتیجه تغییر نرخ ارز، سیاستهای خارجی یا ورود رقبای جهانی جدید پدید می‌آید و دوم، نوسانهای فصلی که طی هر سال مالی بروز می‌کند.
- سایر مشکلات: عدم گسترش کافی مؤسسه استاندارد برای ارزیابی کیفیت کالاهای صنعتی و کشاورزی، بالا بودن نسبی تعداد واسطه‌ها و نبودِ ارتباط سریع میان تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان، کمبود واحدهای بازرگانی ذخیره‌ای برای برقراری ارتباط مستقیم میان تولید و مصرف، شکل‌نگرفتن

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

اقتصاد استان بر پایه صادرات و کمبود فرهنگ صادراتی، ضعف صنایع استان به منظور رقابت با نمونه‌های مشابه خارجی از نظر کیفیت و هزینه و پایین بودن سطح فناوری و بهره‌وری نیروی کار و ناتوانی در رقابت با کالاهای مشابه خارجی، استفاده نکردن از صنایع تبدیلی در بخش کشاورزی به منظور ایجاد ارزش افزوده مناسب، نبودِ شبکه اعتبارات بانکی مناسب به منظور پشتیبانی از صادرات کالا، نداشتن ترمینالهای صادراتی برای صدور کالا به خارج، نبودِ قوانین پایدار تجارت خارجی برای جلب و جذب سرمایه‌های خارجی و نظایر آنها.

۵. راهکارهای پیشنهادی

- تلاش در راستای حذف تشریفات جزئی و غیرضروری اداری و کاهش مداخله دولت در امر صادرات غیرنفتی و ممانعت از وضع مکرر قوانین و مقررات در زمینه صادرات که از یکسو موجب ایجاد بوروکراسی در روند صادرات غیرنفتی می‌شود و از سوی دیگر رقابت بین صنایع مختلف را کاهش داده و ضمن افزایش هزینه اجرای قوانین و مقررات، آثار منفی بر روند توسعه صادرات غیرنفتی به جای می‌گذارد.
- تقویت ناوگان حمل ونقل بین‌المللی و همکاری سازمانهای مختلف در ایجاد و تأسیس شرکتهای حمل ونقل بین‌المللی که یکی از معضلات مهم بخش صادرات غیرنفتی استان محسوب می‌شود.
- جذب و هدایت سرمایه‌های سرگردان به بخش کالاهای مزیت‌دار صادراتی مثل فرش و سایر محصولات بخش کشاورزی که در این راستا مشارکت و انتقال سرمایه‌گذاری مشترک و انتقال فناوری و دانش فنی مربوط می‌تواند نقش مؤثری داشته باشد.
- تشکلهای صادراتی توسعه یابد و قدرت نفوذ و تصمیم‌گیری در تعیین خط مشی‌ها و سیاست‌گذاریهای صادراتی و مستندسازی‌های لازم به منظور حمایت مالی از این تشکلها تقویت شود.
- همکاری سازمانها و نهادهای مرتبط به منظور هماهنگی و مساعدت در ایجاد تغییرات لازم برای استخراج و تنظیم دقیق‌تر آمار صادرات غیرنفتی که مبنای مهمی برای تعیین خط مشی‌ها و تصمیم‌سازیهای کلان است و جلوگیری از مغایرتها و گسستگی‌های آماری در این زمینه.
- صادرات کالاها و خدمات غیرنفتی نباید فقط به چند مورد از اقلام با ارزآوری بالا محدوده شود بلکه ضروری است ضمن تقویت این بخشها، صادرات غیرنفتی را به سوی تنوع و نوآوری درکالا سوق داد.
- تولید و صادرات باید به سمت مدرنیزه شدن و هماهنگ با فناوری پیشرفته حرکت کند و از شیوه‌های سنتی فاصله گیرد تا بتواند با کیفیت مطلوب در بازارهای بین‌المللی حضور پیدا کند.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

- ایجاد و توسعه صنایع کوچک و تبدیلی، به این دلیل که صنایع مزبور ضمن ایجاد اشتغال و تبدیل و فرآوری مواد اولیه، کالاهایی را تولید می‌کنند که به صورت کالاهای واسطه‌ای در صنایع بزرگ استفاده می‌شوند.
- ایجاد فضای مطمئن برای جلب سرمایه‌گذاری در بخشهای مختلف اقتصادی که موجب ایجاد اشتغال، رقابت سالم، تولید انبوه و با کیفیت برای صادرات خواهد شد.
- ایجاد و راه‌اندازی یک نظام اطلاع‌رسانی تجاری قوی وشفاف برای آگاهی مدیران و فعالان در امر اقتصاد، به صورت اطلاعات و اخبار تجاری به روز و دقیق.
- هماهنگی و ایجاد وحدت رویه بین صادرکنندگان و جلوگیری از رقابتهای ناسالم.
- صادرات به همه جا یعنی صادرات به هیچ، کلی‌نگری در ارتباط با بازارهای مصرف محکوم است، باید بازارها را شناخت و اهداف را به طور دقیق مشخص کرد.
- استفاده مؤثر از شبکه اینترنت برای بازاریابی.
- استفاده از بسته‌بندیهای مناسب به طوری که ضمن برآوردن نیازهای مشتری، کیفیت محصولات نیز حفظ شود. یادآوری می‌شود که اغلب محصولات داخل با مشکل بسته‌بندی غیر استاندارد مواجه هستند.
- استفاده و بهره‌گیری از تجربه کشورهای موفق در امر صادرات و برگزاری کنفرانس‌های تخصصی در زمینه صادرات.
- از آنجا که بازارهای رقابتی در تنظیم واقعی قیمتها در مورد یکسری از کالاها که در حال حاضر در استان و کشور وجود ندارد ضعیف عمل می‌کنند، حضور دولت در کنترل و نظارت بر قیمتها علاوه بر ساز و کار بازار، به صورت پنهان و آشکار ضروری است تا از سوءاستفاده‌های اقتصادی در بازار جلوگیری شود. این نظارت و کنترل از راههای زیر امکان‌پذیر است:

- ✓ ایجاد مراکز علمی محاسباتی برای محاسبه سود دهی و قیمت تمام شده تمامی کالاها توسط دولت،
- ✓ ایجاد مرکز برنامه‌ریزی محاسبه قیمت کالاها و اعلام قیمتها،
- ✓ ایجاد مرکز کامپیوتری نظارت بر سوء استفاده از قیمت کالاها و کنترل پنهانی،
- ✓ تصویب قوانین لازم برای جلوگیری از سوءاستفاده‌های بازار،
- ✓ محاسبه و اعلام درصد سود خدمات بازرگانی کالاها.

– تنظیم بازار داخلی کالاها از طریق ساز و کار عرضه و تقاضا به این معنا که کالا به صورت مداوم در بازار توزیع شود به نحوی که عوامل احتکار را از بین ببرد و تخصیص منابع از طریق قیمت بازار تعیین شود.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

- ایجاد بازارهای ویژه کالاهای خاص با ساز و کار خاص قیمت‌گذاری نظیر بازار سیمان، آهن، نان، قند و شکر.
- پیشنهاد و اجرای طرحهایی که موجب هزینه‌های واسطه‌ای، حمل و نقل و نگهداری کلی شود.
- تأمین و ذخیره‌سازی کالاهای راهبردی و مورد نیاز مردم که مهم‌ترین وظیفه نظام توزیع است متناسب با شرایط خاص اقتصادی از طریق دخالت در بازار توسط دولت به روشهای ذیل:
  - ✓ با شیوه‌های اقتصادی و موثر یارانه‌ای،
  - ✓ دخالت در واردات و صادرات کالاهای اساسی.
- اصلاح شبکه‌های توزیع به گونه‌ای که کالا بدون دست به دست شدن مکرر به دست مصرف‌کننده برسد.
- تهیه و اجرای طرحهای بلندمدت بازرگانی و دوری از تصمیم‌گیریهای روزمره و مقطعی روزانه در کشور و استان.
- فعال کردن مردم و بخش خصوصی در همه زمینه‌های بازرگانی.
- تشکیل اتحادیه‌های صادراتی زیر نظر اتاق بازرگانی استان.
- انجام مطالعاتی برای صدور فرآورده‌های کشاورزی بر پایه سطح تولید و مازاد مصرف.
- تشویق و حمایت از صادرکنندگان کالاها و فرآورده‌های صنعتی، کشاورزی و ساختمانی استان از طریق پرداخت تسهیلات اعتباری و معافیتهای مالی.
- ایجاد ترمینالهای صادراتی دارای انبارهای سرد با تشکیلات اداری، بسته به صادرات و واردات استان.
- رفع موانع موجود در فعالیتهای تعاونیهای مرزنشین مناطق لامرد و بیرم فارس و اصلاح آیین‌نامه اجرایی مربوط به آن تعاونیها.

منابع

الف) فارسی

اداره کل آمار و خدمات ماشینی گمرک فارس، آمارهای دریافتی در خصوص صادرات هر بخش در سالهای مورد بررسی.

دانیالی، محمد جواد (۱۳۸۶)، «بررسی موانع و مشکلات صادرات غیرنفتی و نوسانات آن در استان فارس و راههای گسترش آن». *مجله پویش*، مدیریت و برنامه‌ریزی استانداری فارس، شماره ۴۱.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی (۱۳۷۷)، «بررسی پتانسیلها و تنگناهای بازرگانی خارجی و پیشنهادهایی جهت توسعه و صادرات غیرنفتی استان اردبیل»، بهار.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان فارس (۱۳۸۳)، *سند توسعه بلندمدت استان فارس*، شیراز.
سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی (۱۳۸۳)، قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۷- ۱۳۸۴).
صفوی، بیژن و منصور عسکری (۱۳۸۴)، «تجزیه و تحلیل ساختار بازرگانی استان فارس»، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.
معاونت اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی (۱۳۷۳)، *توسعه صادرات غیرنفتی*، وزارت امور اقتصادی و دارایی.
نادری، ابوالقاسم، احمد اخوی و شیرین حکیمی (۱۳۷۱)، *بررسی مسائل و مشکلات صادرات غیرنفتی*، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.
وزارت بازرگانی (۱۳۸۳)، *همایش شناخت مزیتها، موانع و راهکارهای جهش صادراتی استان فارس.*

ب) سایتها

سازمان بازرگانی استان فارس	www.farscommerce.ir
گمرک استان فارس	www.farscustoms.ir
گمرک ایران	www.irica.org
مرکز آمار ایران	www.sci.org.ir
نقطه تجاری ایران	www.irtp.com
وزارت بازرگانی	www.moc.fov.ir

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]

[Downloaded from ejip.ir on 2026-09-05]